

sőt betűk rendelésénél is tartsuk szem előtt azt, hogy az ily betűminták szövegei tetszés szerint vannak összeállítva s azokat úgy és ott alkalmazhatják, a hol akarják, míg ellenben a gyakorlati életben ritkán lehet azokat használni.

Így vagyunk a betűkkel is. A mi a külföldön szép és jó lehet, nálunk sokszor értékét veszti, mert nem alkalmazhatjuk. De hát – sajnos – jórészt mégis reá vagyunk utalva, mivel ezideig fajunknak megfelelő és nemzetiségünket jellemző *magyar stílű* öntödei termék még nincs. Szóval, úgy a betűk, mint a díszítmények rendelésénél mindig szem előtt kell tartani azok esetleges használhatóságát is.

De a gyakorlati használhatóság mellett a betűk vagy díszítmények helyes alkalmazása dönt. Mert mit ér az, ha pl. a mostan divatos *gótikus* (Morris-Gotisch) betűkből *verzál-sort (!)* szedünk *magyarul*, mikor ezt elolvasni úgysem lehet.

Ne legyünk tehát *a divat – hóbortosai!*

Helyes esztétika és helyes érzék okvetlenül meghozza gyümölcsét. S ezt csak úgy érhetjük el, ha magunkat és szakmánkat folytonosan műveljük. Igenis, haladjunk, tanuljuk meg a külföldi *új* divatot is, de ne fussunk utána *akkor*, mikor a *régi* jó példára van szükségünk, a melyet itthon is megtalálhatunk, s ne alkalmazzuk okvetlenül az újat azért, mivel ez – *divat!*

KELL-E A NYOMDÁSNAK RAJZOLNI ≡ TUDNI ÉS AZT GYAKOROLNI? ≡

IRTA: JANOVITS FERENCZ.

A MAGYAR KÖNYVSZEMLE IX. kötetének 2-ik füzetében „A könyvnyomtatás és könyvdíszítés iparművészete” cím alatt cikksorozat kezdődött, melynek írója: Czakó Elemér, a Magyar Iparművészeti Múzeum jeles könyvtárnoka, a könyvnyomtatás történetét tárgyalja művészeti szempontból. Megjegyezve azt, hogy e cikk minden sorát bármely nyomdász nagy haszonnal s igaz gyönyörűséggel olvashatja, ideiktatom a cikknek azt a részét, mely jelen soraim megírására ösztökélt.

„Különösen sokat fejlődött a nyomdaéki-tmény a litografiával való verseny következtében. A sokszorosításnak ez az egyszerű és könnyed eljárása fenyegette a nyomdászat egyes ágait, harczra ingerelte, a mely közben aztán szokatlan sok művészi elemet szívott fel magába, sajnos, nem mindig izléses válogatással. Legutóbb pláne a Mäser-lemezekkel és az ólomfaragással maguk a nyomdászok is vállalkoznak magasabb művészi feladatok megvalósítására, de — őszintén szólva — ezen tevékenységüket, a *rajzolásban való készültségük miatt*, nem igen koronázza siker. Úgy, hogy akár mennyire méltányoljuk is az újabb vívmányokat, mindig szemünk előtt lebeg az a kár is, a mit épp ezek idéznek föl. Az önálló tervező-képességet igénylő munkára igen kevés szedő képes. S a sok dísz csak czifrázkodást szül, kontárok uralmát, a mely mellett még a közízlés is megtévelyedik.“

Nem is kellene ehhez a pár sorhoz többet írnom, mert hisz minden helyesen gondolkodó nyomdász megérti ebből a néhány szóból: mi hiányzik a magyar nyomdászból, hogy elfogadható, a mai viszonyoknak teljesen megfelelő munkát végezessen.

Czakó Elemér úr e rövid, csöppnyi bírálatában csak az igazságot mondja ki s hogy joggal mond bírálatot mirőlünk, arról meggyőződhetik bárki, a ki csupán a fent idézett cikkét olvasta. Ha megfájdul is a szívünk ez igazság miatt, vigasztalásul tekintsünk magunk mögé, a letűnt időkre, a mikor a rajztanítás — mondhatni — afféle „szórakoztató“ tantárgy volt, annak becsét, művelő hatását, nagy értékét nem akarták, vagy nem tudták felismerni, megmagyarázni.* Nem a mi bűnünk, ha a régi tanterv keretében rajztanáraink — az amúgy is kevés számú tanórákon — nem tudtak bennünket föllekesíteni a rajz szeretetére, a minek következtése, hogy majdnem tehetetlenül állunk a külföldiekkel szemben, sőt ujjainkon számlálhatnók meg: hányan is vannak mesterszedőink közül a rajzban kiképezve? S bizony-bizony, még ezek munkáján is meglátszik, hogy a szépen megépített terv kivitelével mily nehezen birkóztak meg, éppén azért, mert rajztudásuk hiányos. A kinek szeme megszokta a szép harmóniát, nagyon hamar fölismeri a rejtett hibát is; azt pedig igen jól tudjuk, hogy egyetlen tökéletlen, vagy nem a maga helyén alkalmazott vonal, egy dísznek hamis görbülete az összhang rovására esik és így a tervező a maga elé tűzött célt nem tudta elérni.

Igen sokszor hallottam már azt a kifogást, nem-

* Hivatkozhatok egy volt rajztanárom kijelentésére. Tanonczkoromban egy alkalommal rajztanárom kérdésére, hogy mi is a mesterségem, az adott válasz után csodálkozva mondotta, hogy hiszen a betűszedők fel vannak mentve a rajzórák alól, mert nem használhatjuk, így hát, ha nem akarok rajzolni, nekem sem szükséges. Kérdem tehát, kit terhel mulasztás, nem az elődöket?

csak nyomdászoktól, de más osztálybeliektől is: rajzolja az, a ki művészek készül! De ezzel a véleménynyel szemben nem kérdezhetném-e én is: miért tanítják szélteben-hosszában a poétikát, retorikát, esztétikát, filozófiát s még több hasonló tantárgyat? Hisz nem lesz mindenki költő, szónok, bölcselő! Ugy-e bár nem?! De ne is tartson számot a „művelt“ nevezetre az, a ki ezekkel nem ismerős, mert ezeknek tudásával az ember gondolkozásmódja tisztultabb lesz, magasabb, a közönséges fölött álló eszményeket ismer meg; mert ezek tudása minden szépnek, nemesnek, magasztosnak az alapja.

És hogy állunk a rajzzal, mint a szépművészetekhez vezető lépcső első fokával? Az előtt, a ki a rajz tanulására adta magát, igen nagy látóhatár nyílik meg, lelke szinte új vágyakkal telik meg. Szemei hozzászoknak a megfigyeléshez, a megfigyelt tárgyon új és új dolgok után kutat, képzelő-ereje nagyobbodik, színerzéke fejlődik, könnyebben ismeri föl a természet szépségeit; csak a szépet keresi, harmóniára törekszik minden munkájában, sőt cselekedetében is.

Talán nem is kellene kérdeznem: hozzá tartozik-e hát a rajztudás a műveltséghez? Bár sokan tagadni akarják, a mai kor rájuk czáfol; a mai kor, mely mindenben a művészi szépet keresi, mely a legraffináltabb eszközökkel törekszik arra, hogy a szemet gyönyörködtesse.

Ám kérdezlek benneteket, mindannyitokat: nem szerzett-e gyönyörűséget szemeteknek, lelketeknek Walter Crane kiállítása? Én láttam ott közületek igen sokat s még nagyobb meglepedésemre volt, hogy néhányatok mily magafeledten mélyedt bele egy-egy mű vizsgálatába.

Nem leszünk mi Walter Crane-ek, az bizonyos, de ha nem hagyjuk parlagon heverni kis rajztudásunkat, azt fejlesztjük úgy, a hogy módunkban van, a hogy tőlünk telik: könnyebben megértjük, jobban megbecsüljük és méltányoljuk az ő és hasonló tudású művészek alkotásait, működését s ha nem leszünk is az ő tanításaik nyomán művészek, de az egyszerűbb, *művészi* tudást éppen nem igénylő feladatot kifogástalanul oldhatjuk meg, míg az arra termettek, habár teljes kiképzést nem nyertek is az iskolában, saját szorgalmukkal magasabb dolgokra is képesek lesznek.

Látogassuk gyakrabban a képtárakat, iparművészeti kiállításokat, keressük fel minél többször a könyvtárakat s merítsünk azok gazdag kincstárából annyit, a megnyit lelkünk megbír. Mert ez által nemcsak ismeretkörünk tágul, de fejlődik, tisztul az izlésünk, nemesbül felfogásunk s ha egyéb hasznunk nem volna, már ez

magában megérdemli a vele járó csekély fáradságot. Különösen az iparművészeti kiállítások azok, melyeknek látogatása igen ajánlatos a nyomdásznak. Mert ne higyjük ám, hogy egy lakatos, asztalos, szőnyegszövő, avagy bármely iparnak művészi termékeiből nem tanulhatunk! Számtalan minta áll rendelkezésünkre s a sok között akad elég olyan, a melynek egy sarkát, közepdísztét, vagy általában valamely dísznek egy parányi részét kibővítve, avagy átdolgozva, átvihetjük a nyomdászatba. De ezzel nem mondom ám azt, hogy egyszerű másolásból teljék ki munkánk; a mit másoktól tanultunk, nem arra való, hogy azt mereven utánozzuk, ellenkezőleg: vonjuk ki belőle azt, a mi a mi felfogásunknak, hajlamunknak megfelel; ne legyünk közönséges majmolók, ne hagyjuk magunkban elnyomni az egyént, hanem törekedjünk önállóságra.

De legfőképpen ne hanyagoljuk el a rajzolást. A tökéletes felé való törekvés új és új igényeket támaszt s önmaga iránt való kötelességet teljesít az, a ki a kor szavát megértve, azzal haladni kíván. Mert a miként: „a mely vagyon nem növekszik, az fogy“, — azonképpen a tudás is visszafejlődik, ha azt újabbal és újabbal nem pótoljuk.

Sajnos, a magyar nyomdászatnak művészi nivóra emelése érdekében magunk csak igen keveset tehattünk, a társadalom és az állam pedig éppen semmit sem tettek, így nincsen iskolánk, a hol erősíteni lehetne gyengességünket. Magunkra vagyunk hagyva s rendszeres tanulás helyett önképzésre vagyunk utalva. Annál inkább igyekezzünk magunkon segíteni s gondoljuk

meg jól, hogy a mikor a rajzolni tanulás egyrészt nemes szórakozást nyújt, másrészt gyakorlati tudásunkat, gyors felfogásunkat nagy mértékben elősegíti és egyszersmind élesíti a mi fegyverünket az étellel való küzdelemre.

